

УДК 378:373.3:004

Овдійчук Віта Анатоліївна

аспірантка, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний

університет імені академіка С. Демянчука», м. Рівне

e-mail: vika.gandzyuk@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3818-1383>

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНФОРМАТИКИ

Євроінтеграційні процеси в Україні та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій є ключовими чинниками, які зумовили потребу в реформуванні вітчизняної освіти. Відповідно виникла необхідність у висококваліфікованих фахівцях, які викладатимуть у Новій українській школі.

Огляд наукових праць свідчить про те, що наразі активно досліджується питання підготовки майбутніх учителів початкової школи на основі компетентнісного підходу, пошуку оптимальних шляхів підвищення ефективності освітнього процесу, який сприятиме формуванню професійної компетентності, особистісних якостей в умовах глобальної інформатизації суспільства й освіти.

У фаховій підготовці учителів початкової школи важливим є, крім розвитку життєвих та кар'єрних навичок, ІКТ-грамотності, творчості, розвитку критичного мислення.

Проте проблемний аспект розвитку критичного мислення майбутніх учителів початкових класів під час вивчення інформатики є недостатньо дослідженим.

Поняття критичного мислення розкрито вченими через філософський, психологічний, педагогічний аспекти. Критичному мисленню та його розвитку присвячено наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників: Т.Воропай, Дж.Дьюї, І.Загашева, С.Заїр-Бека, Д.Клустера, А.Кроуфорда, М.Ліпмана, К.Мередіта, С.Метьюза, І.Муштавінської, Р.Пауля, О.Пометун, І.Суценка, Н.Скоморовської, С.Терна, Г.Токмань, О.Тягла, Д.Халперн, Т.Хачумян та інших. Учені пропонують власні дефініції критичного мислення, рекомендують технології та методики його розвитку. Проаналізувавши чимало різних трактувань критичного мислення, можемо зазначити, що в науці досі немає єдиного визначення цього терміна, який з'явився в українському освітньому просторі порівняно недавно.

Терно С.О. звертає увагу на те, що критичне мислення – умовна назва наукового типу мислення, яке застосовується для розв'язання нешаблонних практичних проблем, протиставляється догматичному мисленню (Терно, 2012). «Для критичного мислителя характерна відкритість для сумнівів (пошук та усвідомлення суперечностей), самостійність та гнучкість (пошук нової інформації, нових прийомів пізнання та діяльності), пошук доказів та перевірка обґрунтованості будь-яких знань» (Терно, 2012, с.30).

Одним із способів розвитку критичного мислення у студентів під час вивчення дисциплін інформатичного напрямку є проблемний підхід у навчанні.

Питанню проблемного навчання присвячено наукові праці А.Алексюка, Т.Кудрявцева, І.Лернера, О.Матюшкіна, М.Махмурова, В.Оконя, С.Рубінштейна, М.Скаткіна, А.Фурмана та інших науковців. Під проблемним навчанням дослідники розуміють створення педагогом проблемних ситуацій під час освітнього процесу та організацію активної самостійної діяльності здобувачів освіти, спрямовану на їх вирішення. Результатом такої діяльності є творче оволодіння знаннями, уміннями, навичками, розвиток розумових здібностей.

У науковій літературі визначено провідні психолого-дидактичні умови ефективного проблемно-розвивального навчання: виникнення пізнавальної потреби у здобувачів освіти; становлення пізнавальної активності; актуалізація раніше здобутих знань і ментального досвіду, визначення зрозумілої мети; усвідомлення та суб'єктивне сприйняття навчальної проблеми; аргументація способів розв'язання та відповідне розгортання процесів розуміння нових властивостей, зв'язків і відношень предметів; формування пошукових, продуктивних процесів мислення, конкретно-ситуативного мислення і становлення потреб, мотивів, розумових операцій тощо (Фурман, 2007).

Проблемні ситуації можуть створюватися на всіх етапах освітнього процесу. Водночас слід враховувати зміст програмового матеріалу, індивідуальні особливості студентів, уміння викладачів створювати проблемні задачі, ситуації, застосовувати проблемний виклад матеріалу.

Дослідниця Трегуб О. Д. наголошує, що результативність розв'язання проблемних завдань та задач залежить від усвідомлення студентами взаємозв'язків та поєднання понять і закономірностей навчального матеріалу, які потрібно засвоїти у процесі навчання; студенти мають побачити справжню суперечливість між змістом і вимогами завдання; самостійне розв'язання проблемних задач і завдань у методиці дисциплін інформатичного напрямку розглядається як вищий рівень пізнавальної діяльності, який забезпечує розвиток творчого, самостійного мислення (Трегуб, 2015).

Особливістю викладання інформатики у закладах вищої освіти на педагогічних факультетах є його виразно практичне спрямування, адже здобувачі освіти опановують програмне забезпечення, основи роботи з інтернет-ресурсами, засоби ІКТ, вчать створювати власні програмні продукти та навчально-методичне забезпечення для здобувачів початкової освіти. Розглянемо приклади застосування проблемних запитань, завдань, створення проблемних ситуацій на заняттях, щоб зрозуміти, як вони сприяють розвитку критичного мислення.

Проблемні запитання під час вивчення інформатики можуть звучати як еквівалент теми у формі відомих афоризмів або цитат. Наприклад, під час вивчення теми «Інформація» на початку лекції можна запропонувати запитання: «Чому у ХХІ столітті знання замінює інформація?» Такі

запитання передбачають висування власних суджень студентами, з'ясування нових відомостей для їх доведення або спростування. Проблемні задачі з програмування, виконання обчислень та інтерпретації даних у табличному процесорі, створення баз даних спонукають майбутніх фахівців до пошуку альтернативних розв'язків, побудови власних інформаційних моделей, підбору засобів для їх реалізації.

Значний дослідницький інтерес у здобувачів вищої освіти викликають проблемні завдання, пов'язані з колективним створенням документів, які передбачають роботу в кількох програмних середовищах: створення документів (текстових, електронних таблиць, презентацій, опитувальників) в Google Docs, Microsoft Office 365; створення навчально-методичних матеріалів (інтерактивних тестів, завдань, вправ, ігор) на основі опрацьованого теоретичного матеріалу на сервісах Web2.0. Під час з'ясування проблемних питань, розв'язання проблемних задач, конструювання покрокового виконання дій у нетиповій ситуації студенти здобувають знання шляхом пошуку невідомої інформації у інтернет-джерелах, удосконалюючи навички побудови правильних запитів за ключовими словами чи фразами для конкретизації та звуження кола пошуку, її перетворення та обробку за допомогою різних прикладних програм, підбирають актуальні форми передачі і представлення інформації у різних виглядах (форматах) залежно від умови задачі чи обставин. У процесі активного навчання розвиваються логіка, мислення, творча уява, вміння розглядати проблему з різних ракурсів та вибудовувати ряд послідовних міркувань з непов'язаних, на перший погляд, об'єктів або явищ, аналізувати, узагальнювати, не боятися змінювати власну позицію у залежності від нових отриманих знань тощо.

Вміла організація освітнього процесу з використанням проблемного навчання сприятимуть розвитку критичного мислення студентів під час вивчення інформатики. Здобувачі вищої освіти, опрацьовуючи чималі об'єми інформації, вчать піддавати сумнівам та перевіряти достовірність даних, з'ясовувати факти, аргументувати власні висновки. Отже, проблемний аспект розвитку критичного мислення майбутніх вчителів початкової школи під час вивчення інформатики є важливим і перспективним у професійній освіті.

Список використаних джерел та літератури

1. Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія. Історія в сучасній школі. 2012. № 7-8. С.27-39. **2. Трегуб О. Д.** Організація та методика проблемного навчання майбутніх учителів технологій. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2015. №52. С.247-253. **3. Фурман А.** Навчальна проблемна ситуація як об'єкт психологічного пізнання. Психологія і суспільство. 2007. № 1 (27). С.9 -80.